

КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ ІНСТИТУТ СОЦІОЛОГІЇ

KIEV INTERNATIONAL INSTITUTE OF SOCIOLOGY

Україна, 04070, Київ, вул. Волоська, 8/5 ,офіс 228 Тел/Факс:(+380 44) 463-5868, 238-2567, 238-2568

office@kiis.com.ua; www.kiis.com.ua

**Громадська думка
про впровадження зовнішнього тестування**

Звіт
за результатами загальнонаціонального дослідження,
червень 2005 року

Зміст

Вступ	3
1. Методологічні характеристики проведеного опитування.....	4
2. Оцінка існуючої системи вступних іспитів.....	5
2.1 Загальна оцінка існуючої системи вступних іспитів до вузів.....	5
2.2 Підтримка впровадження альтернативної системи вступних іспитів до вузів 9	
3. Рівень обізнаності з зовнішнім тестуванням та його процедурами.....	14
4. Характеристики громадськості зорієнтованої на введення зовнішнього тестування	18
5. Сприйняття термінів впровадження процедури тестування.....	23
6. Оцінка переваги та недоліків зовнішнього тестування	26
6.1 Громадська думка про переваги зовнішнього тестування.....	26
6.2 Громадська думка про недоліки зовнішнього тестування.....	31
Підсумки	35

Вступ

В звіті викладено основні результати опитування громадської думки щодо зміни нинішньої системи вступних іспитів до вищих навчальних закладів процедурою зовнішнього тестування, яке було частиною проекту «Думки та погляди жителів України: червень 2005». Основна мета проведеного дослідження – оцінити загальне сприйняття процедури впровадження зовнішнього тестування населенням України, бачення та готовність громадськості до проведення змін у вищій освіті.

Основні завдання, на вирішення яких було спрямовано дослідження:

- збір первинної інформації про ставлення зацікавленої громадськості до проблем вступу у вищі навчальні заклади
- поінформованість аудиторії про зовнішнє тестування та його процедури
- сприйняття зацікавленою громадськістю переваг та вад пропонованих змін, впровадження процедури зовнішнього тестування.

Змістовно звіт розділено на шість розділів:

- перший розділ присвячено опису методологічних особливостей проведеного опитування
- два розділи спрямовані на опис загального ставлення до нинішньої системи вступних іспитів, її заміни процедурою зовнішнього тестування, обізнаністю з процедурою зовнішнього тестування
- в окремому розділі звіту викладено виділення та опис громадськості зорієнтованої на впровадження зовнішнього тестування
- два останні розділи присвячені розгляду оцінок респондентами конкретних параметрів процедури зовнішнього тестування – термінів впровадження, оцінок переваг та вад.

1. Методологічні характеристики проведеного опитування

Дослідження «ДУМКИ І ПОГЛЯДИ ЖИТЕЛІВ УКРАЇНИ: червень 2005» проводилося Київським міжнародним інститутом соціології у період з 9 червня по 4 липня 2005 року. Польовий етап дослідження проходив з 14 по 25 червня 2005 року.

Основні етапи дослідження включали підготовку опитувальника і допоміжного інструментарію, добір та підготовку інтерв'юерів, проведення польового етапу (інтерв'ю з респондентами), контроль роботи інтерв'юерів, кодування, введення і логічний контроль інформації.

Вибірка, розроблена для дослідження, є репрезентативною для України у цілому та для окремих регіонів (Схід, Південь, Центр та Захід). У цьому дослідженні використовувалася багатоступенева випадкова вибірка зі стратифікацією за розміром населеного пункту на першому етапі. Опитування проходило в 122 населених пунктах усіх областей України та Автономної республіки Крим.

У результаті польового етапу було зібрано 2021 опитувальник. У польових дослідженнях проекту брали участь 130 інтерв'юерів. 10% інтерв'ю підлягали контролю, що включав контрольний аналіз щоденників інтерв'юерів, контроль факту і якості проведення інтерв'ю. Загалом було проконтрольовано 234 інтерв'ю 26 інтерв'юерів у 21 населеному пункті. За результатами контролю вилучено 27 опитувальників.

Кодування опитувальників виконувалося 5 кваліфікованими фахівцями. При кодуванні проводився контроль правильності заповнення опитувальників. Масив вводився 8 операторами. Для перевірки введення даних застосовувався логічний контроль за спеціально розробленою програмою.

В остаточний масив увійшли 1994 опитувальники. Response rate опитування 72%. Теоретична статистична похибка вибірки не перевищує 2,3% (без врахування дизайн-ефекту; для переважної більшості показників вплив дизайну застосованої в опитуванні стохастичної вибірки підвищує похибку не більше ніж у 1.5 рази).

Максимальна розбіжність з даними перепису населення України 2001 року дорівнює 8% (за ознакою «Стать»). Для компенсації розбіжностей масиву даних з даними перепису рекомендуємо застосовувати процедуру зважування (змінна «Weight»).

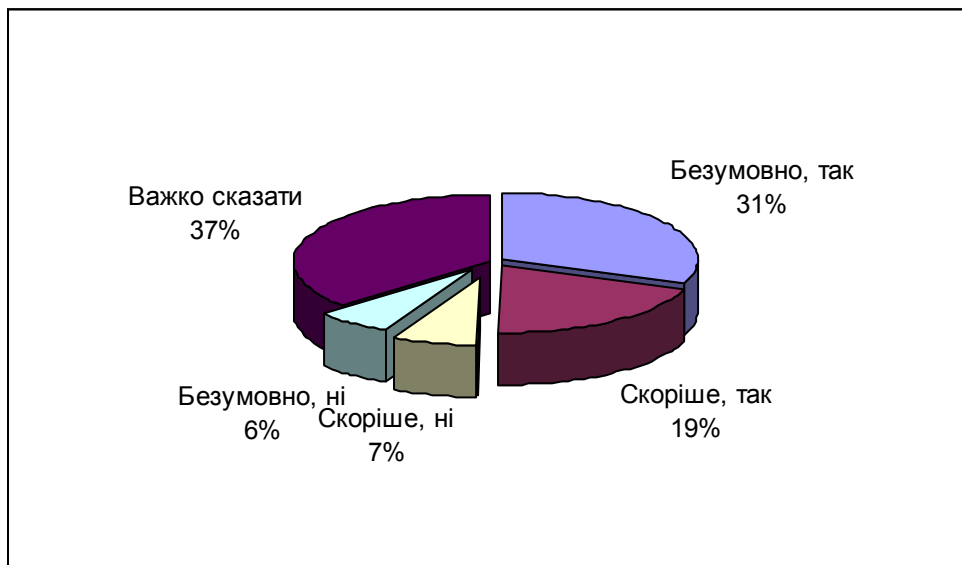
2. Оцінка існуючої системи вступних іспитів

2.1 Загальна оцінка існуючої системи вступних іспитів до вузів

Проблеми системи вищої освіти в Україні та зокрема існуючі процедури вступних іспитів зумовлюють незадоволення громадськості та значну переконаність в необхідності змін. Так, загалом половина опитаних безумовно чи скоріше згодні з тим, що потрібно міняти існуючу систему вступних іспитів (див. Граф. 2.1.1).

Потрібно зауважити, що більше ніж для третини опитаних було важко відповісти на запитання про те, чи потрібно змінювати існуючу систему вступних іспитів. Така відстороненість респондентів пояснюється тим, що цій частині респондентів рідко доводиться стикатися, або загалом не доводиться стикатися з проблемами вищою освіти чи з прямою інформацією про такі проблеми від безпосередніх користувачів. Схильність вибирати варіант “важко відповісти чи чи потрібно змінити існуючу систему вступних іспитів до вищих навчальних закладів” має чітке соціально-демографічне підґрунтя. Так, серед цих респондентів значимо більше населення старше 60 років; респондентів з нижчими рівнями освіти; тих респондентів, в кого вже дорослі діти, а також дещо більше сільського, ніж міського населення (див. Додаток).

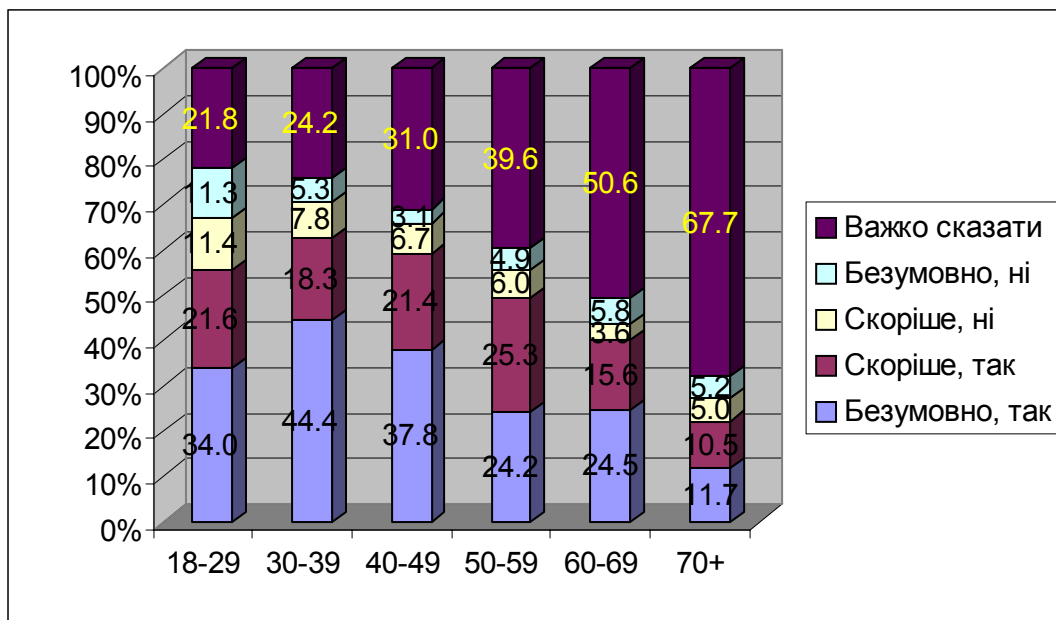
Дещо менше третини респондентів виявили високий ступінь згоди з тим, що існуючу систему вступних іспитів потрібно міняти, обравши варіант “безумовно, так”(див. Граф. 2.1.1). Ця частка значимо вища, ніж для інших варіантів згоди чи незгоди, **Граф. 2.1.1 Як Ви вважаєте, чи потрібно змінити існуючу систему вступних іспитів до вищих навчальних закладів?**

тобто серед тих, хто взявся оцінювати існуючу систему вступних іспитів та необхідність її зміни, найчастіше необхідність змін не викликає жодних сумнівів. Лише 13% респондентів, повністю чи скоріше, не погоджуються з тим, що потрібно міняти існуючу систему вступних іспитів до вузів. Частка негативного ставлення до зміни існуючої системи значно менша від усіх інших варіантів відповідей, що ще раз звертає увагу на існування значного незадоволення існуючою системою вступу до вузів.

Найбільшу підтримку зміні системи вступів до вузів виявили респонденти вікової групи 30-39 років (див. Граф. 2.1.2), саме в цій групі респондентів найбільше тих, хто сам порівняно недавно закінчив вуз, має когось у близькому оточенні, хто закінчив вуз, або також має дітей й задумується про необхідність дати вищу освіту своїм дітям. З належністю до старших вікових груп зростає частка тих, кому важко відповісти про необхідність змін. Що пояснюється і тим, що досвід навчання та вступу до вищих навчальних закладів цих респондентів давній (давно навчались самі, діти вже закінчили вузи, внуки дошкільного віку) та далекий (мало отримують інформації від безпосереднього оточення), а також може пояснюватись і певною мірою вищою консервативністю чи поміркованістю загальних ціннісних орієнтацій.

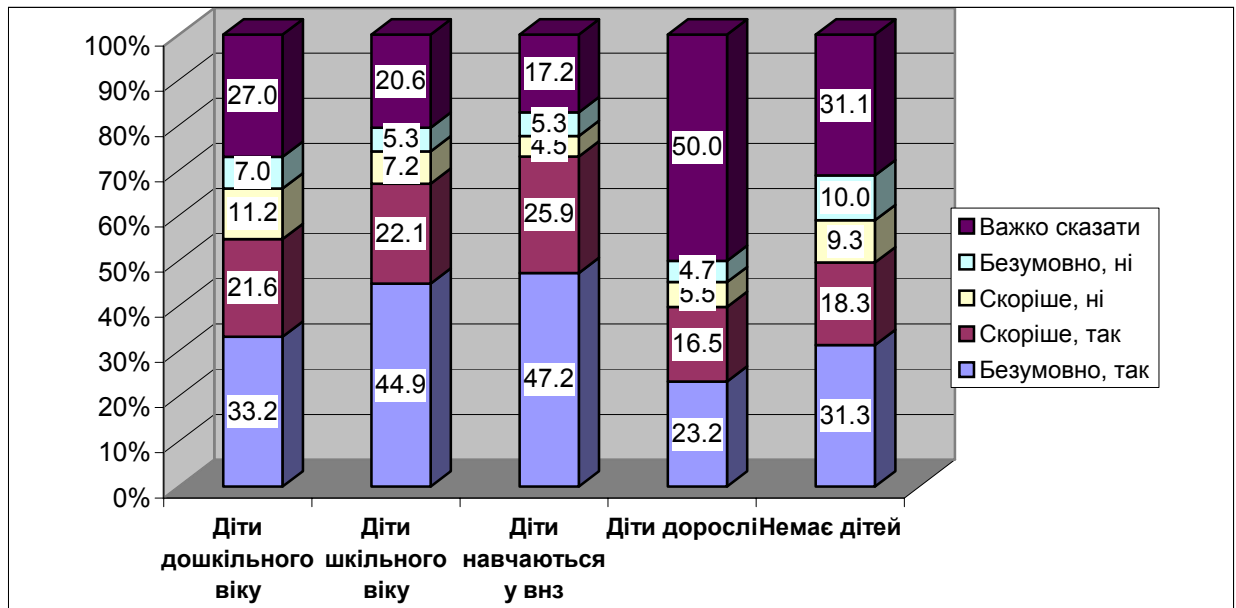
Граф.2.1.2 Віковий розподіл підтримки зміни існуючої системи вступних іспитів до вищих навчальних закладів

Найвищою мірою підтримки змін у системі вступних іспитів вирізняються ті респонденти, які мають дітей шкільного віку та ті респонденти, хто має дітей студентів (див. Граф. 2.1.3). Тобто переконаність у необхідності змін вступних іспитів пов'язана з недавнім безпосереднім досвідом взаємодії з вузами або актуальністю проблеми у близькому майбутньому. Причому сумарний рівень згоди з тим, що необхідно міняти

систему вступів до вузів, значимо вищий для респондентів, діти яких вже навчаються у вузах (73%), ніж для респондентів, діти яких ще навчаються в школі (67%). Якщо зважити, що менше 1% респондентів зазначили, що мають й дітей-студентів, й дітей-школярів, то очевидним висновком буде пояснення високої переконаності у необхідності змін системи вступів до вузів саме безпосереднім досвідом, навіть уже без актуальності проходження вступних іспитів.

Граф. 2.1.3 Розподіл підтримки зміни існуючої системи вступних іспитів до вищих навчальних закладів у залежності від наявності в респондентів дітей та їхнього віку

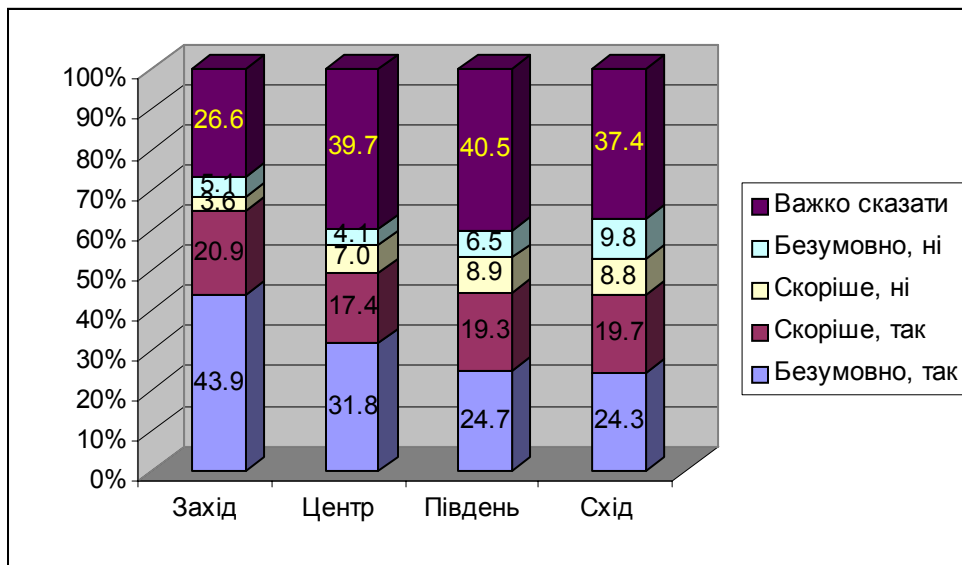

Найбільший рівень підтримки змін існуючої системи вступних іспитів до вищих навчальних закладів притаманний респондентам Західного регіону.¹ Причому високий рівень підтримки змін системи вступних іспитів у Західному регіоні є фактично єдиною значимою та значною відмінністю розподілу; висока частка підтримки в Західному регіоні отримана за рахунок нижчої частки тих, хто обирає категорію “важко сказати”. Існує також відмінність розподілу для Центрального регіону, де у порівнянні з Південним та Східним регіонами значимо вища частка тих, хто обрав безумовну згоду з необхідністю змін: у Центральному регіоні таких респондентів майже третина (32%), а у Південному та Східному регіонах близько чверті (25% та 24%). Така відмінність Центрального регіону нівелюється якщо порівнювати частки сумарної згоди (Центральний регіон – 60%, Східний та Південний – по 54%, статистично незначима різниця). Значній відмінності

¹ До Західного регіону відносяться: Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Чернівецька, та Хмельницька області
 До Центрального: м.Київ, Київська, Вінницька, Житомирська, Кіровоградська, Черкаська, Дніпропетровська, Полтавська, Сумська та Чернігівська області
 До Південного: Республіка Крим, Запорізька, Миколаївська, Одеська, та Херсонська області
 До Східного: Донецька, Луганська, та Харківська області

Західного регіону в оцінках необхідності змін існуючої системи вступних іспитів гіпотетичним поясненням може бути вищий рівень довіри до нинішньої влади в цьому регіоні й більший оптимізм щодо успішності впроваджуваних нею реформ. Іншою гіпотетичною причиною може бути вищий рівень знайомства зі системою вищої освіти сусідніх європейських країн – проте така гіпотеза вимагає додаткової перевірки, отриманих даних недостатньо для її перевірки.

Граф.2.1.4 Регіональний розподіл підтримки зміни існуючої системи вступних іспитів до вищих навчальних закладів

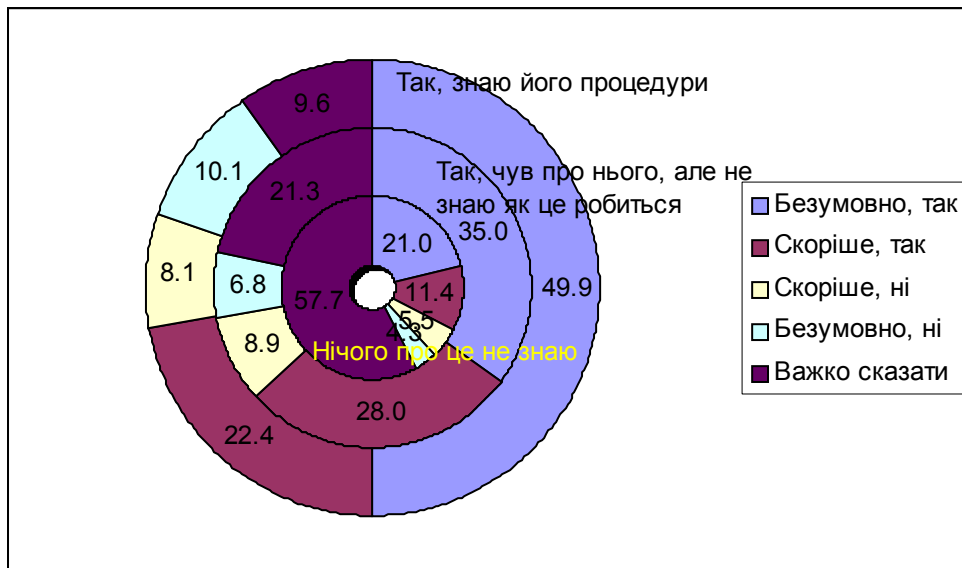
Дані дозволяють стверджувати лише про значиму відмінність у рівні підтримки необхідності змін існуючої системи вступних іспитів до вузів лише для респондентів з вищою освітою, які висловили безумовну згоду з необхідністю змін. Так, 40% респондентів з вищою освітою вважають, що існуючу систему вступних іспитів потрібно безумовно міняти, тоді як серед респондентів інших освітніх категорій та загалу опитаних не більше третини вважають, що зміни безумовно необхідні (див. Додаток). Схилення до безумовної згоди респондентів з вищою освітою відбулося внаслідок зменшеної частки тих, кому було важко відповісти на запитання. У рівні підтримки необхідності змін існуючої системи вступних іспитів до вищих навчальних закладів не існує значимих відмінностей між міським та сільським населенням, а також в оцінках чоловіків та жінок (див. Додаток).

Підтримка необхідності змін існуючої системи вступних іспитів до вищих навчальних закладів також значно пов'язана з рівнем ознайомленості з пропонованою системою зовнішнього тестування (див. Граф. 2.1.5). Так, половина тих, хто знає про процедури зовнішнього тестування, безумовно згодні з необхідністю змін існуючої системи вступних іспитів, що значимо більше й ніж серед тих, хто чув про зовнішнє

тестування, але незнайомий з процедурами (35%), й серед тих, хто не знає про зовнішнє тестування (21%). Водночас частки противників змін системи вступних іспитів до вузів серед тих, хто лише чув про зовнішнє тестування (16%), та тих, хто знає й про процедури зовнішнього тестування (18%), значимо не відрізняються. Такі особливості розподілу свідчать про існування певної групи населення зацікавленої системою вищої освіти, яка водночас прагне покращення процедури вступних іспитів та слідкує за інформацією про вищу освіту та її можливе реформування.

Граф. 2.1.5 Розподіл підтримки зміни існуючої системи вступних іспитів до вищих навчальних закладів у відповідності до знання про процедури зовнішнього тестування

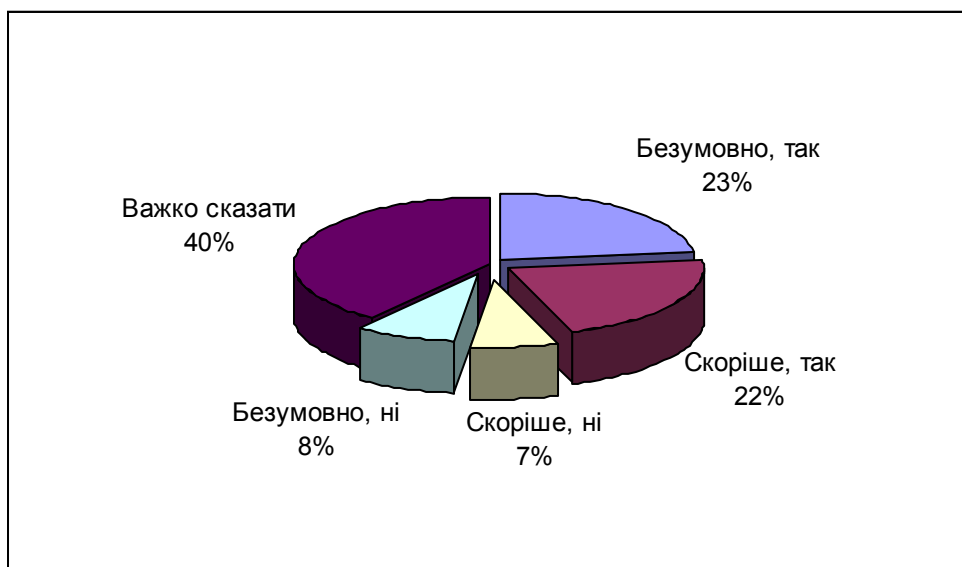
2.2 Підтримка впровадження альтернативної системи вступних іспитів до вузів

Рівень підтримки введення процедури зовнішнього тестування дещо нижчий від підтримки змін існуючої системи вступних іспитів до вузів – якщо зміни існуючої системи вступних іспитів підтримують майже 50% опитаних, то впровадження процедури зовнішнього тестування підтримують 45% (див. Граф. 2.2.1). Дещо більша підтримка змін існуючої системи вступних іспитів до вищих навчальних закладів, ніж впровадження процедури зовнішнього тестування виявляється у висловленні безумовної згоди: 23% респондентів висловили безумовну підтримку впровадженню системи зовнішнього тестування та 30% - безумовну згоду з необхідністю змін існуючої системи вступних іспитів. Загалом 38% респондентів висловили свою згоду й з необхідністю змін існуючої системи вступних іспитів, й з введенням процедури зовнішнього тестування.

Рівень підтримки введення процедури зовнішнього тестування значно перевищує рівень не підтримки введення – лише 15% висловили свою не підтримку введенню процедури зовнішнього тестування. Значимої відмінності у рівні не підтримки процедури зовнішнього тестування від не підтримки змін існуючої системи вступних іспитів немає. Причому незгоду, як і згоду, значною мірою висловлюють одні й ті ж респонденти (для цих двох ознак високий коефіцієнт кореляції – 0,65 (коефіцієнт Спірмана) – загалом близько 9% опитаних висловили не підтримку як змінам існуючої системи вступних іспитів, так і впровадженню процедури зовнішнього тестування.

Так само, як і щодо оцінки необхідності змін існуючої системи вступних іспитів, для значної частини респондентів було важко визначити чи вони підтримують, чи не підтримують впровадження системи зовнішнього тестування – 40%. Здебільшого одні й ті ж респонденти обирали відповідь “важко сказати” і щодо впровадження зовнішнього тестування, і щодо загальної підтримки змін існуючої системи вступних іспитів – 30% обрали “важко сказати” відповідаючи на обидва запитання. Цю категорію складають респонденти відсторонені від проблем вищої освіти.

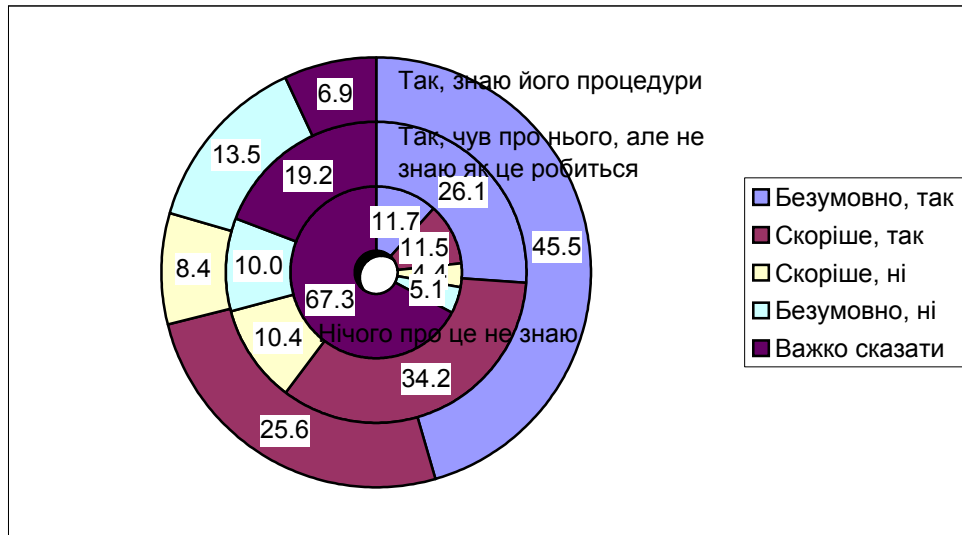
Граф. 2.2.1 Чи підтримуєте Ви заміну існуючих вступних іспитів до вищих навчальних закладів єдиним для усієї країни зовнішнім тестуванням?

Підтримка впровадження процедури зовнішнього тестування, як і підтримка змін існуючої системи вступних іспитів, пов'язана зі знанням про зовнішнє тестування та його процедур (див. Граф. 2.2.2). Оскільки зберігається той самий принцип змін розподілу для респондентів, які лише чули про зовнішнє тестування, респондентів, які знають його процедури, та респондентів, які не знають про процедури зовнішнього тестування, як і у випадку розподілу підтримки змін існуючої системи вступних іспитів до вузів за групами знання про зовнішнє тестування, то це свідчить про те, що зв'язок цих трьох ознак

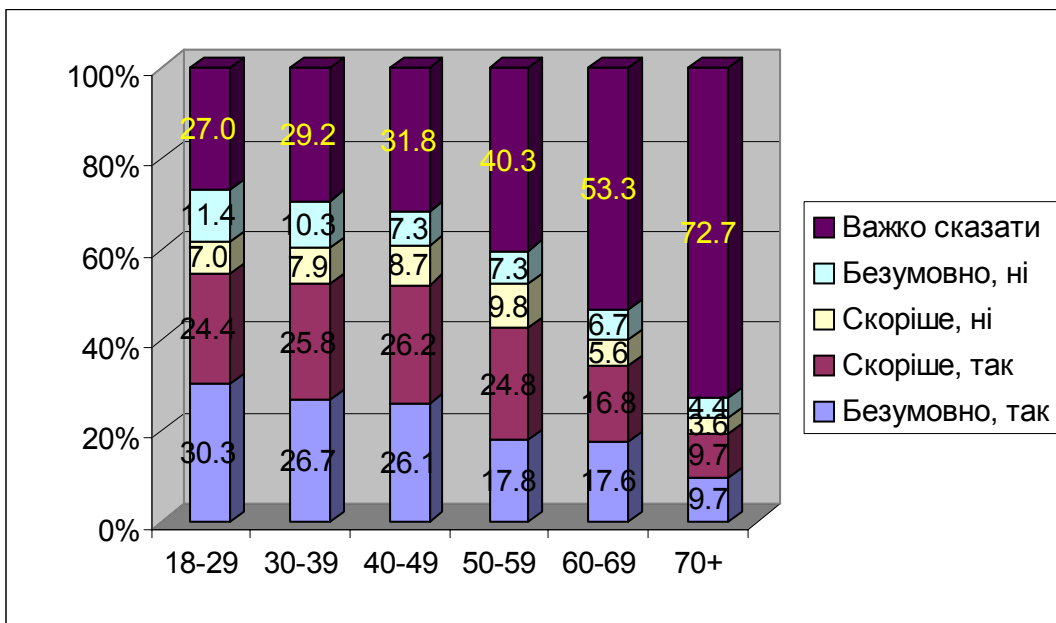
зумовлений спільною причиною, яка впливає на всі три ознаки – наприклад, зацікавленістю вищою освітою, актуальністю проблем вищої освіти для респондента та поінформованістю про проблеми вищою освіти (наприклад, отримання інформації від безпосередніх користувачів вищої освіти).

Граф. 2.2.2 Розподіл підтримки введення процедури зовнішнього тестування у відповідності до знання про процедури зовнішнього тестування

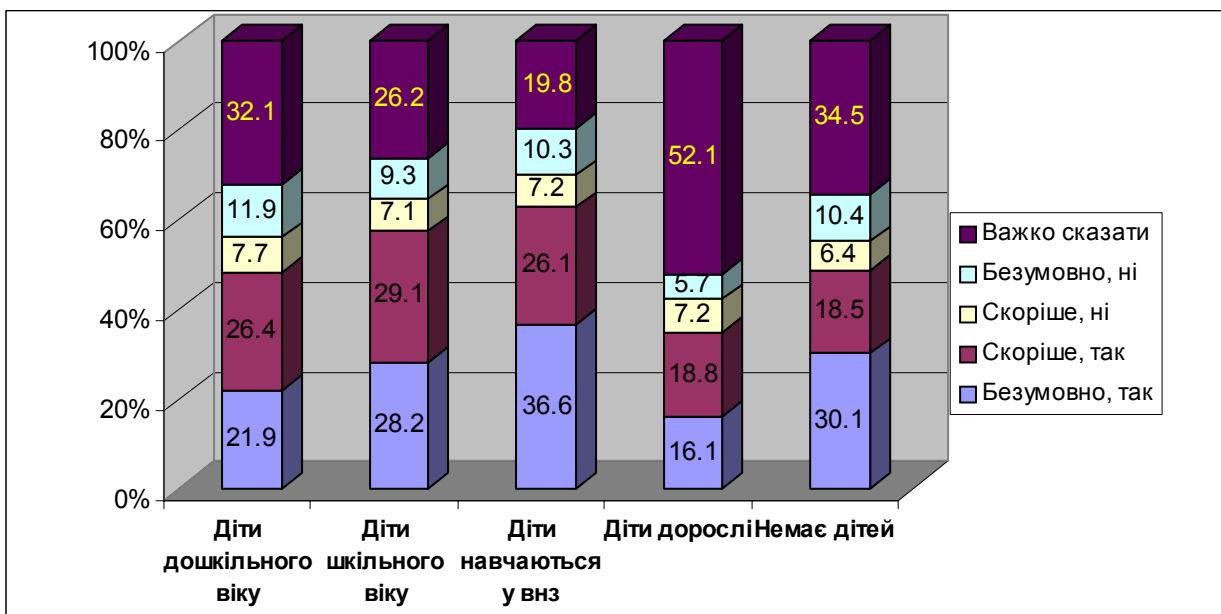
За віковим розподілом значимо рівнем підтримки вирізняються лише три вікові групи респондентів старше 50 років – чим старше вік респондентів, тим більше вони схильні до відповіді “важко сказати”, визначаючи своє ставлення до впровадження процедури зовнішнього тестування (див. Граф. 2.2.3). Це пояснюється меншою актуальністю проблем вищої освіти для респондентів старших вікових груп (давно навчались самі, діти вже закінчили вузи, внуки дошкільного віку, мало отримують інформації від безпосереднього оточення).

Граф. 2.2.3 Віковий розподіл підтримки введення процедури зовнішнього тестування

Найбільшою підтримкою впровадження процедури зовнішнього тестування, як і підтримкою змін існуючої системи вступних іспитів до вузів, вирізняються респонденти, які мають дітей шкільного або вузівського віку (див. Граф. 2.2.4). Найнижча підтримка впровадження процедури зовнішнього тестування, за рахунок збільшення частки тих, кому було важко відповісти, притаманна тим респондентам, що мають дорослих дітей.

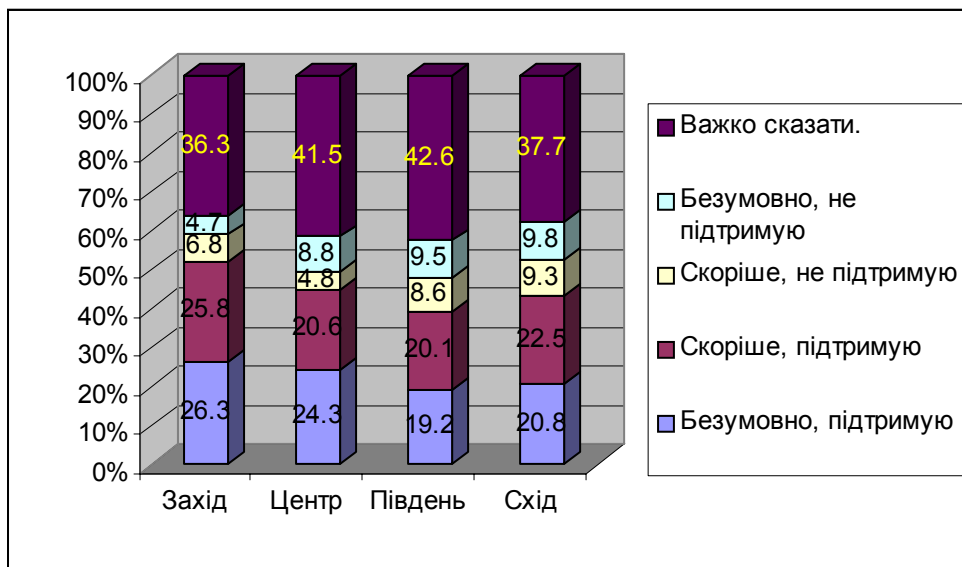
Граф. 2.2.4 Розподіл підтримки введення процедури зовнішнього тестування у залежності від наявності в респондентів дітей та їхнього віку

Найвищим рівнем підтримки впровадження процедури зовнішнього тестування вирізняються респонденти Західного регіону (див. Граф. 2.2.5). Так, 52% опитаних

Західного регіону підтримують тією чи іншою мірою впровадження зовнішнього тестування, для інших регіонів частка підтримки складає від 40% до 45%. Як і у випадку підтримки необхідності змін існуючої системи вступних іспитів до вузів, особливостям розподілу Західного регіону можливе гіпотетичне пояснення через вищий рівень довіри до нинішньої влади в цьому регіоні й більший оптимізм щодо успішності впроваджуваних нею реформ; через вищий рівень знайомства зі системою вищої освіти сусідніх європейських країн.

Граф. 2.2.5 Регіональний розподіл підтримки введення процедури зовнішнього тестування

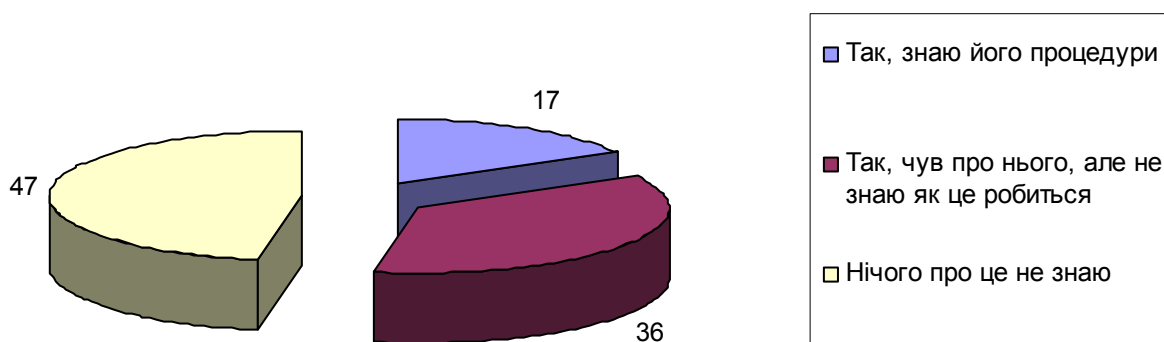

Для міського та сільського населення, а також в оцінках чоловіків та жінок не існує значимих відмінностей розподілів щодо підтримки впровадження процедури зовнішнього тестування (див. Додаток).

3. Рівень обізнаності з зовнішнім тестуванням та його процедурами

Загалом опитані майже рівномірно розподіляють на частку тих, хто є тією чи іншою мірою обізнаним із зовнішнім тестуванням, й частку тих, хто нічого про це не знає. Так, серед обізнаних 17% чули про зовнішнє тестування й знають його процедури, й ще 36% дещо чули (але не знають подробиць); 47% нічого не чули й не знають про зовнішнє тестування (див. графік 3.1)

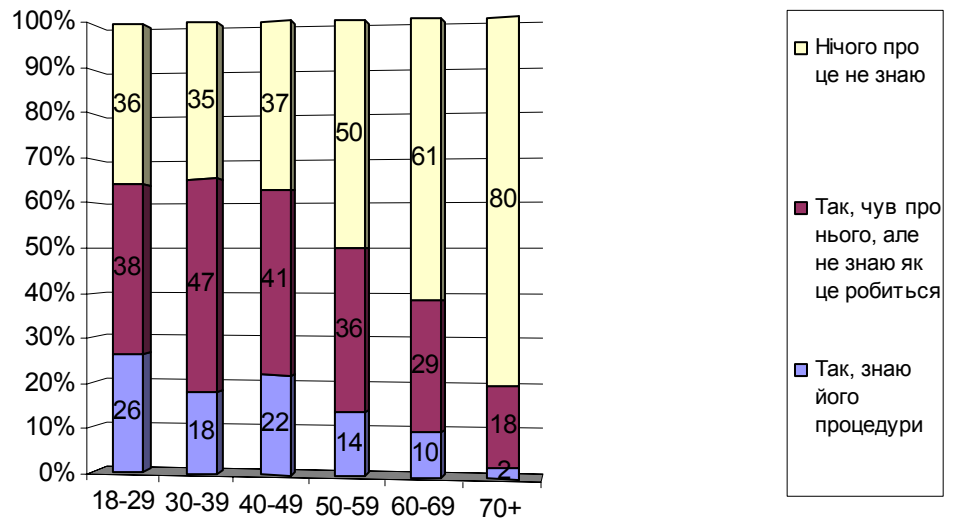
Графік 3.1: Рівень знання про зовнішнє тестування

Обізнаність із системою зовнішнього тестування є неоднорідною, найбільше відрізняючись для різних вікових та освітніх груп, а також залежно від наявності й віку дітей. Крім того, рівень знання про систему зовнішнього тестування має певні регіональні особливості.

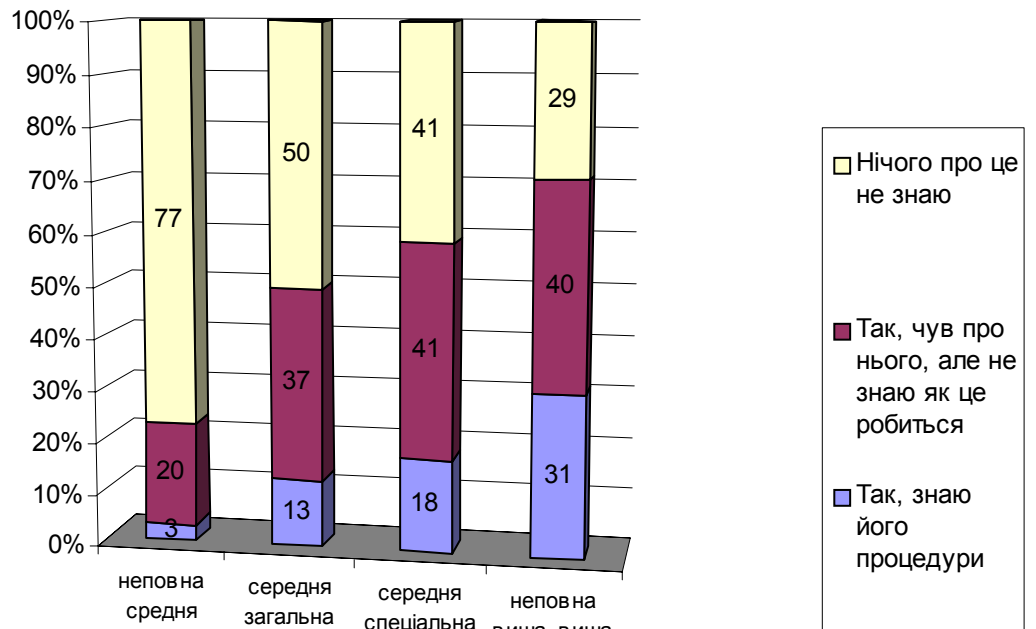
Найбільш високий рівень знання про зовнішнє тестування (близько 65%) притаманний людям молодшого і середнього віку (до 50 років), а далі - чим старшим є вік, тим нижчим є рівень знання (графік 3.3).

Графік 3.3. Залежність знання про систему зовнішнього тестування від віку

Також рівень знання про існування й умови зовнішнього тестування чітко рангований залежно від освіти – чим вищий рівень освіти, тим більшою є частка тих, хто хоча б дещо чув / знає про зовнішнє тестування: у групі із неповною середньою загальною освітою таких 23%, повною середньою загальною – 50%, середньою спеціальною – 59%, неповною вищою чи вищою – 71% (графік 3.4).

Графік 3.4 Залежність знання про систему зовнішнього тестування від освіти

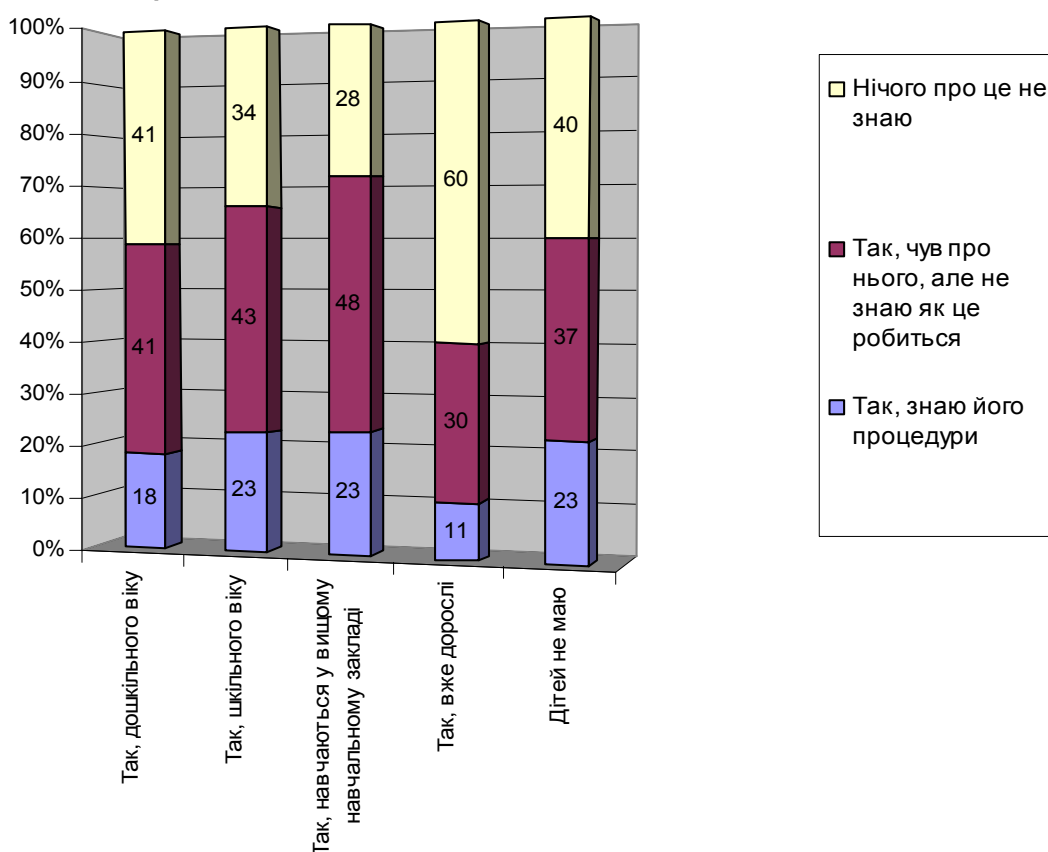

Але, як видається, своєї ваги ці два чинники (вік і освіта) набувають передусім у зв'язку із такою ознакою, як наявність і вік дітей – найбільш поінформованими є батьки дітей шкільного віку, а також ті, чий діти вже є студентами вуз (рівень знання відповідно

66% і 72%, різниця не є значимою – графік 3.5). Відповідно цілком закономірним є те, що батьки дітей шкільного віку / студентів здебільшого мають вік до 50 років, а також те, що вони самі свого часу здобули як мінімум середню спеціальну освіту – тож зацікавлені в отриманні вищої освіти їхніми дітьми.

Таким чином, обізнаність із системою зовнішнього тестування є найбільшою серед тих, для кого актуальною є проблема близького вступу до вуз (насамперед це стосується турбот батьків з приводу вступу дитини, адже самі школярі в опитування не включені - опитувалося лише доросле населення від 18 років) – а саме ті батьки, що самі мають вищу освіту, і чії діти наразі є школярами - тобто у близькому майбутньому із високою ймовірністю намагатимуться продовжити навчання у певному вуз.

Графік 3.5 Рівень знання про систему зовнішнього тестування для тих, хто має різних за віком дітей, чи не має дітей взагалі

Окрім цього, знання про систему зовнішнього тестування має певні регіональні особливості – зокрема поінформованість у Південному і Східному регіоні, де тією чи іншою мірою про систему зовнішнього тестування знають відповідно 56% і 57%, є вищою, аніж у Західному і Центральному (рівень знання відповідно 50% і 49%). Якщо ж зважити на те, що підтримка навпаки є вищою саме у Західному та Центральному регіонах, можна припустити, що на формування підтримки окремо впливає чинник політичний – тобто здебільшого провладні Західний та Центральний регіон у більшій мірі

підтримують ініціативи влади, в тому числі запровадження системи зовнішнього тестування – навіть попри нижчий рівень знання про існування і суть зовнішнього тестування.

Рівень знання про існування системи зовнішнього тестування не залежить від таких ознак як стать, тип і розмір населеного пункту, національність і мовність (україномовні чи російськомовні респонденти) – тобто можна говорити, що в цьому питанні рівень знання є менше соціально зумовленим (скажімо, соціально зумовленими особливостями умов життя в центрі чи периферії, також відмінностями соціально обумовлених ролей жінки й чоловіка, абощо), а більше ситуативно зумовленим – тобто найбільше знають ті, хто опиняється у ситуації безпосередньої потреби вирішувати питання вступу до навчальних закладів.

Таким чином, найбільш поінформованими, а зрештою і зацікавленими в системі зовнішнього тестування є батьки, чийх дітей із високою ймовірністю очікує вступ до вищих навчальних закладів – тобто батьки, чий діти наразі є школярами, і, більше того, ті батьки, які самі мають вищу за загальну середню освіту – тобто, з одного боку, свого часу мали досвід вступу і навчання у вищих навчальних закладах (тобто безпосередньо знайомі із традиційною системою вступу), з іншого – надають більшої цінності вищій освіті для дітей, аніж це роблять ті, хто має середню освіту чи нижче. Також, рівень обізнаності з системою зовнішнього тестування є дещо нижчим для Західного і Центрального, а вищим – для Східного і Південного регіонів, хоча, поза тим, підтримка впровадження системи зовнішнього тестування вища саме у перших двох регіонів, причиною чого може бути політичний чинник, а саме більша довіра до усіх дій та ініціатив, пов'язуваних з новою владою.

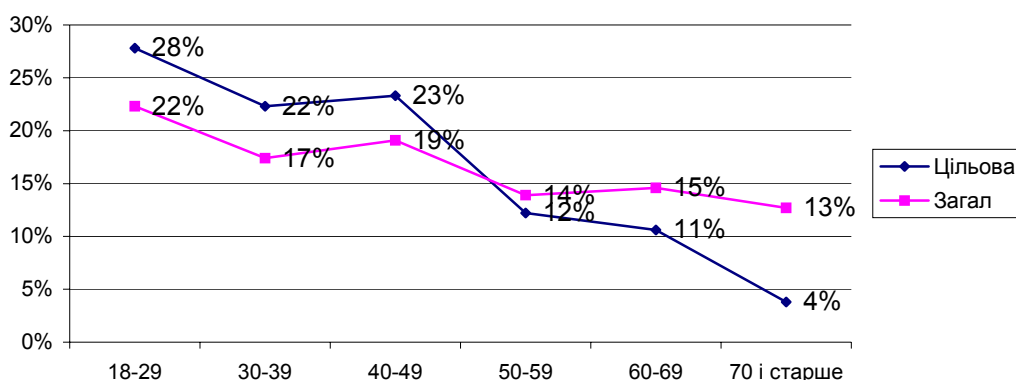
4. Характеристики громадськості зорієнтованої на введення зовнішнього тестування

На основі питань “ Чи знаєте Ви, що таке зовнішнє тестування?” і “ Чи підтримуєте Ви заміну існуючих вступних іспитів до вищих навчальних закладів єдиним для усієї країни зовнішнім тестуванням, за результатами якого будуть зараховувати до числа студентів?” було виокремлено групу тих, хто бодай чув про зовнішнє тестування (не залежно від знання про процедури), й скоріше або безумовно підтримує впровадження зовнішнього тестування замість наявної системи вступних іспитів. Умовно цю групу було характеризовано як „цільову” – для респондентів якої найбільш актуальними виявились проблеми вищої освіти й водночас ті, хто наразі найбільшою мірою зорієнтовані на введення зовнішнього тестування. Серед загалу опитаних цільова група складає трохи більше третини – 34%.

За рядом соціально-демографічних характеристик, ця група вирізняється на тлі загалу.

Передусім, група тих, хто знає про зовнішнє тестування й підтримує його, є в середньому молодшою ніж загал (середній вік по групі - 41 рік, у порівнянні із 46 загалом по Україні) за рахунок більшої представленості молодших за 50 років, і відповідно меншої – старших за цей вік (див. графік 4.1).

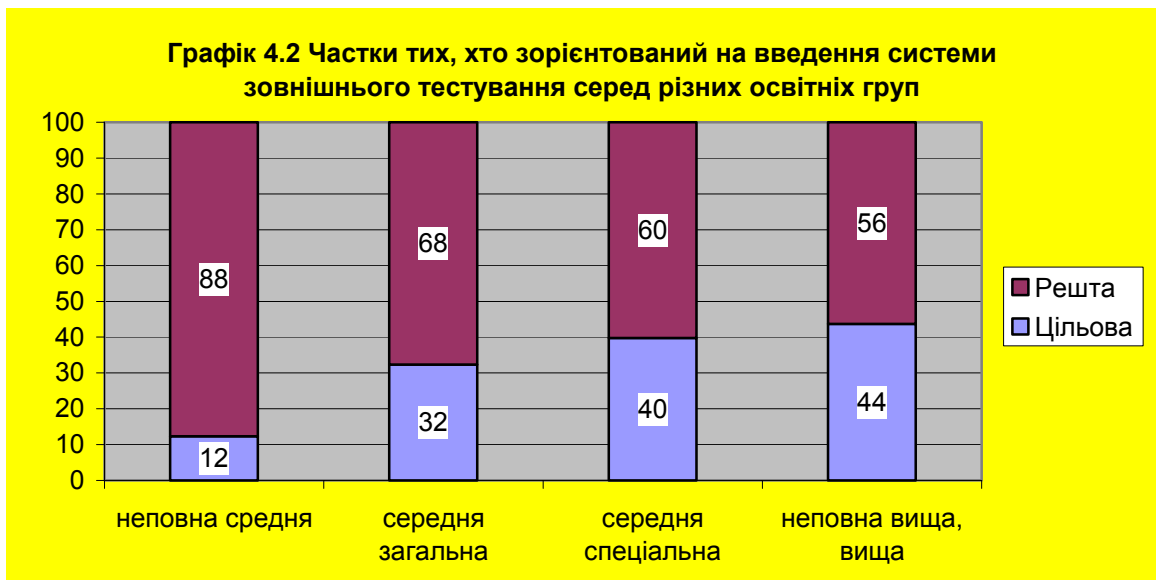
Графік 4.1 Вікова структура групи знання і підтримки впровадження системи зовнішнього тестування (в порівнянні із загалом)

Орієнтація на введення системи зовнішнього тестування найбільше притаманна людям із вищою освітою. Загалом спостерігається тенденція - чим вища освіта, тим більшою є ймовірність того, що людина знатиме про зовнішнє тестування, й підтримуватиме його впровадження замість наявної “традиційної” системи вступних

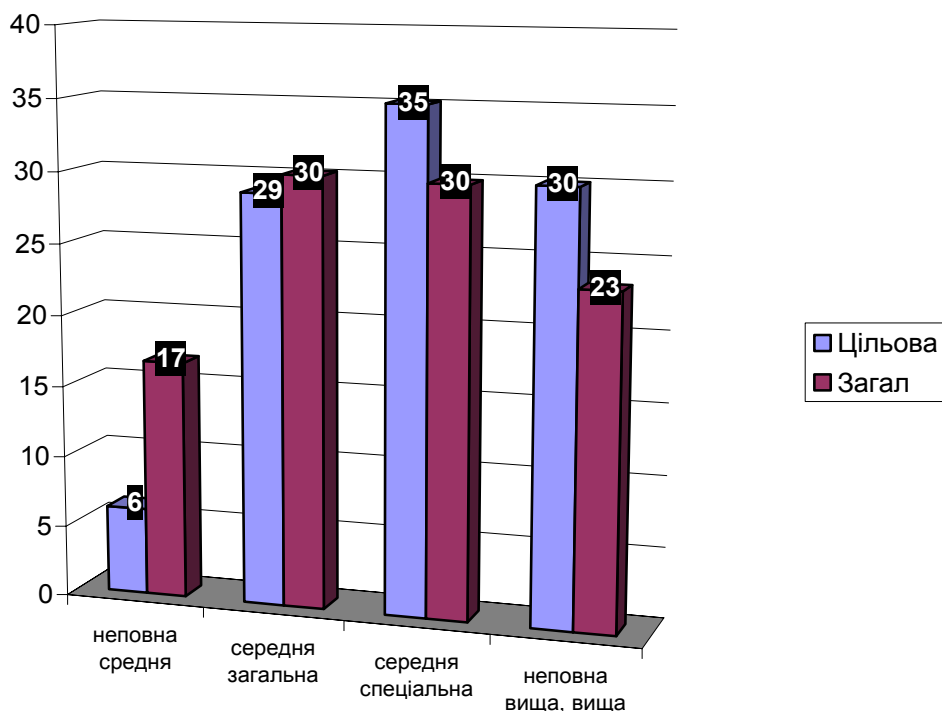
Громадська думка про впровадження процедури зовнішнього тестування

іспитів (графік 4.2): в той час як серед респондентів із неповною середньою освітою частка тих, хто знає і підтримує систему зовнішнього тестування, становить 12%, серед респондентів із середньою загальною – 32%; для тих, хто має середню спеціальну освіту частка зорієнтованих на введення зовнішнього тестування становить 40%, а серед тих, хто має вищу / неповну вищу освіту – 44% (в межах статистичної похибки різниця між двома останніми групами не є значимою). Те, що люди із середньою спеціальною та вищою освітою приблизно рівною мірою зорієнтовані на впровадження системи зовнішнього тестування дає змогу припускати, що знання і підтримка системи зовнішнього тестування ймовірно зумовлюється не просто рівнем освітньої кваліфікації, але й самим фактом продовження навчання після отримання середньої загальної освіти – тобто досвідом вступу до вищих навчальних закладів за традиційною системою.

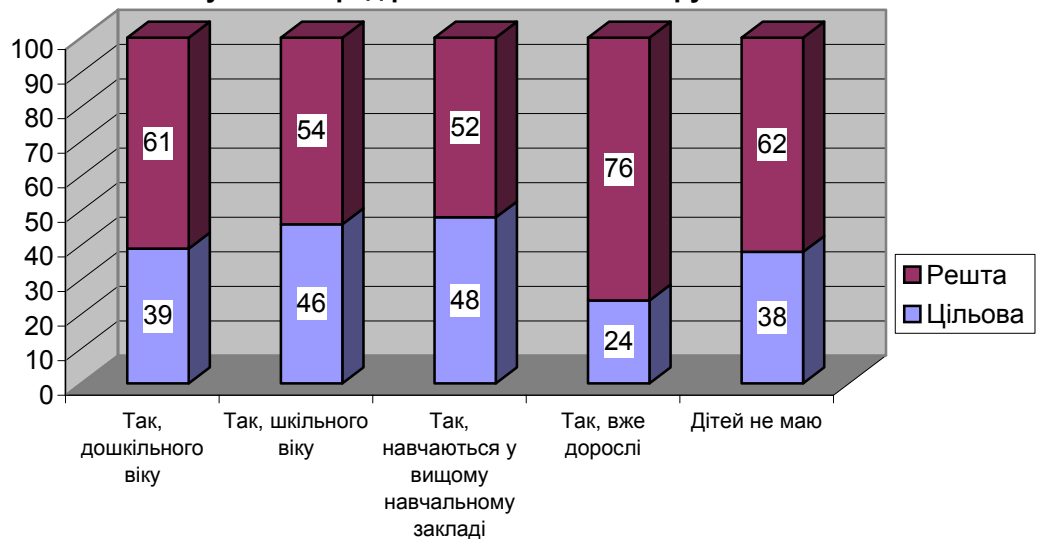
Загалом, освітня структура зорієнтованої на введення системи зовнішнього тестування громадськості (графік 4.3) характеризується вищими, ніж на загал, частками тих, хто має середню спеціальну або вищу освіту, і значно меншою часткою тих, хто не має навіть середньої загальної освіти. Водночас різниці в представленості груп із середньою спеціальною і неповною вищою / вищою освітою серед цільової і загалу значимо не відрізняються.

Графік 4.3. Освітня структура групи знання і підтримки впровадження системи зовнішнього тестування (у порівнянні зі загалом)

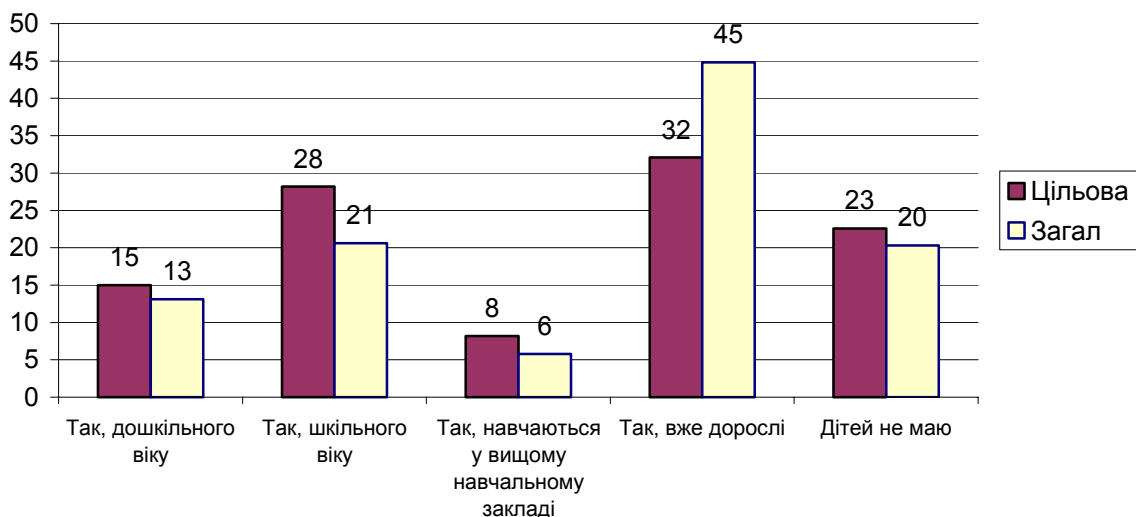
Знання про систему зовнішнього тестування і підтримка його впровадження також різняться залежно від наявності дітей і їх віку: найвищий рівень зорієнтованості на впровадження зовнішнього тестування притаманний батькам, чиї діти є школярами або студентами (відповідно 46% і 47%, *графік 4.4*), дещо нижчий – серед батьків дошкільнят і тих, хто не має дітей (відповідно 39% і 38%); найнижчою часткою тих, хто знає і підтримує зовнішнє тестування (24%), вирізняються батьки вже дорослих дітей. Очевидно, саме у зв'язку із цим проявляється вікова залежність – природно, що батьки, чиї діти вже дорослі, є належними до старших вікових груп, а батьки школярів чи студентів – люди середнього віку. Тобто ті, хто поінформований про систему зовнішнього тестування, а також підтримують її впровадження, передусім є батьками, що мають перспективою вступ дітей до вуз – відповідно до цього, саме вони найбільшою мірою цікавляться і покладають надію на вдосконалення наявної системи вступних іспитів.

Графік 4.4 Частки зорієнтованих на введення системи зовнішнього тестування серед різних батьківських груп

Загальну структуру цільової групи за ознакою кількості і віку дітей представлено на графіку 4.5. Як видно, серед тих, хто знає про зовнішнє тестування і підтримує його впровадження, дещо більша ніж на загал частка тих, хто має дітей шкільного віку, а також менша частка батьків дорослих дітей (частки батьків дошкільнят, батьків студентів і тих, хто дітей не має, для загалу і цільової групи у межах статистичної похибки не відрізняються).

Графік 4.5. Наявність і вік дітей: розподіл для цільової групи й загалу

Тож наразі серед тих, хто зорієнтований на систему зовнішнього тестування, більше ніж в середньому по Україні батьків дітей шкільного віку, менше – тих батьків, чії діти вже дорослі; тобто можна говорити, що велику роль у формуванні інтересу і ставлення до системи зовнішнього тестування відіграє ситуативна актуальність вступу до

вуз. Крім того, як вже йшлося раніше, в даному випадку вплив факторів освіти й віку є умовним – тобто ці чинники актуалізуються за умови відповідної ситуації, а саме наявності дітей, передусім шкільного віку.

Зв'язки між батьківством, освітою та знанням з одного боку, і позитивним ставленням до системи зовнішнього тестування з іншого є комплексними. З одного боку, високий рівень освіти в тій чи іншій мірі є свідченням особливої “пізнавальної” установки стосовно зовнішнього світу – тобто причиною і наслідком прагнення бути більш поінформованим, відповідно вищого знання про різні аспекти соціального (і не лише) життя; з іншого боку – наявність вищої освіти в батьків формує високу цінність освіти як в очах дитини, так і важливість вищої освіти для дитини в очах самих батьків. Нарешті, третій можливий зв'язок між освітою, батьківством і знанням та підтримкою системи зовнішнього тестування полягає у тому, що ті, хто має досвід вступу і навчання у вищому навчальному закладі, краще знайомі із традиційною системою вступних іспитів – включно із її можливими вадами; і актуальним цей досвід стає саме за умови наявності дитини (дітей), на котру чекає проходження процедури вступних іспитів.

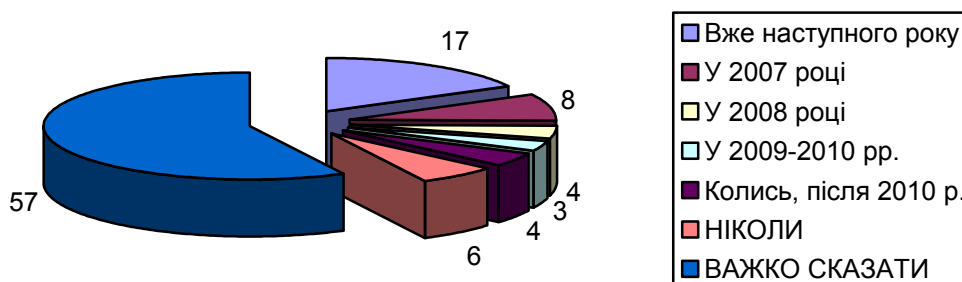
Розподіл за такими соціально-демографічними характеристиками як стать, регіон, мовність і національність для цільової групи цілком відповідає загальнонаціональному розподілу – тобто нічим особливим не вирізняється. На відміну від решти (тобто тих, хто не знає і або проти, або не визначився зі своїм ставленням до перспективи впровадження системи зовнішнього тестування), цільову групу також характеризує дещо більша частка міського населення (71% проти 66%), і нижча – сільського (відповідно 29% проти 34%) (див. Додаток).

Таким чином, до групи тих, хто знає про систему зовнішнього тестування й підтримує її впровадження, здебільшого входять порівняно молоді, освічені батьки – тобто ті, чиї діти мають перспективу близького вступу до вуз – що залежить від віку дитини (до навчальних закладів вступають здебільшого після школи), а також освіти батьків – відповідно певної культури сім'ї, цінності для батьків і самої дитини здобуття дитиною освіти.

5. Сприйняття термінів впровадження процедури тестування

Загалом, думка громадськості з приводу бажаних термінів впровадження процедури зовнішнього тестування вирізняється високим рівнем невизначеності - більшість (57%, *графік 5.1*) не змогли дати відповіді стосовно того, коли на їх думку найбільш своєчасним буде впровадження цієї системи по всій країні. Серед тих, хто відповів, найбільше (17%) вважають за доцільне впровадити зовнішнє тестування вже з наступного року, ще 8% - через рік (з 2007 року), близько 11% в сумі набирають ті, хто вважає за доцільне відкласти впровадження зовнішнього тестування на більш пізній час (4% - на 2008 р., 3% - на 2009-2010 рр., ще 4% - на невизначене "колись після 2010"). Найкатегоричніше й найпесимістичніше налаштовані 6% опитаних вважають, що впровадження зовнішнього тестування по всій країні не буде своєчасним ніколи.

Графік 5.1. Розподіл відповідей на питання "Як Ви вважаєте, коли найбільш своєчасним буде впровадження зовнішнього тестування по всій країні?"

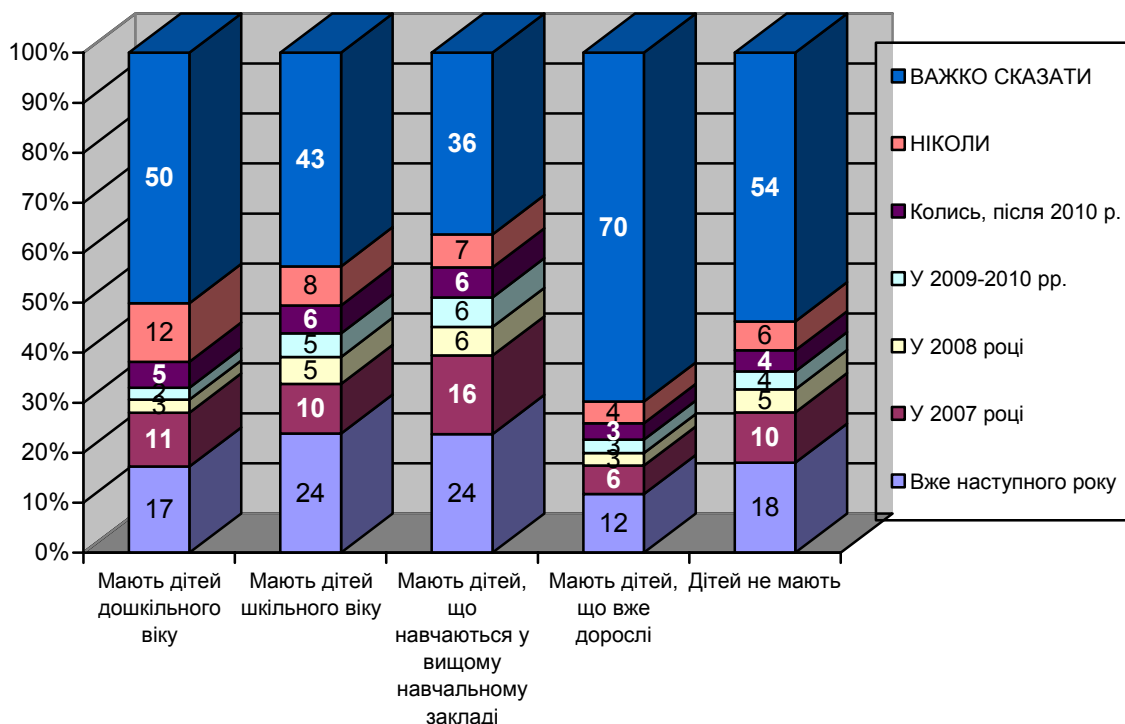
Бачення бажаних термінів впровадження по всій країні системи зовнішнього тестування дещо різняться залежно від віку, рівня освіти, а також батьківського статусу (тобто наявності і віку дітей) – правда, відмінності здебільшого стосуються не стільки термінів впровадження, скільки міри невизначеності з цього питання. Зокрема, невизначених з приводу бажаних термінів впровадження системи зовнішнього тестування значно більше серед людей літнього віку (62% у віковій групі 50-59 років, 71% - серед тих, кому 60-69, 84% - серед старших за 70 років), аніж серед молодших (близько 46-49% невизначених), а також серед людей із нижчим рівнем освіти – 81% серед тих, хто має незакінчену середню освіту, близько 55% - серед тих, хто має середню загальну чи середню спеціальну освіту, та 42% - для респондентів із вищою освітою.

Сприйняття бажаного часу впровадження по всій країні системи зовнішнього тестування залежить також від наявності й віку дітей (*графік 5.2*). Найперше, найнижчий

рівень невизначеності притаманний тим батькам, що мають дітей шкільного віку або дітей-студентів (відповідно 43% і 36%, на рівні статистичної похибки різниці немає), дещо більше невизначених серед батьків, що мають дітей дошкільного віку, і тих, хто не має дітей взагалі (50% і 54%, на рівні статистичної похибки різниці немає), найбільше – серед батьків, чиї діти вже дорослі (70%).

У своєму баченні найбільш бажаних термінів впровадження процедури зовнішнього тестування, близькими є батьки дітей-школярів і дітей-студентів, також батьки дітей дошкільного віку і ті, хто дітей не має; група тих, хто має вже дорослих дітей, різниться від усіх інших. Ті, чиї діти навчаються в школі чи вуз більшою мірою підтримують впровадження системи зовнішнього тестування вже з наступного року (таких 24%), аніж решта груп; дещо менше прихильників цього серед батьків дошкільнят і тих, хто не має дітей (17% і 18%), найменше (12%) – серед тих, хто має вже дорослих дітей. Крім того, батьки дітей дошкільного віку вирізняються на тлі загалу дещо більшою часткою тих, на чію думку взагалі не потрібно впроваджувати процедуру зовнішнього тестування – таких 12% у порівнянні із 6% в середньому по Україні.

Графік 5.2 Бачення бажаних термінів впровадження системи зовнішнього тестування залежно від наявності й віку дітей

Таким чином, ставлення до бажаних термінів впровадження процедури зовнішнього тестування значною мірою залежить від того, якою мірою і яким чином це стосується власного життя респондента – тобто найбільше зацікавлені у якнайшвидшому

Громадська думка про впровадження процедури зовнішнього тестування

впровадженні системи зовнішнього тестування батьки дітей-школярів та студентів, яким або в недалекому майбутньому доведеться, або недалекому минулому доводилося вирішувати питання вступу дитини до вуз (можливо, знову ж таки появляється більша поінформованість цих груп з приводу існування й процедур зовнішнього тестування).

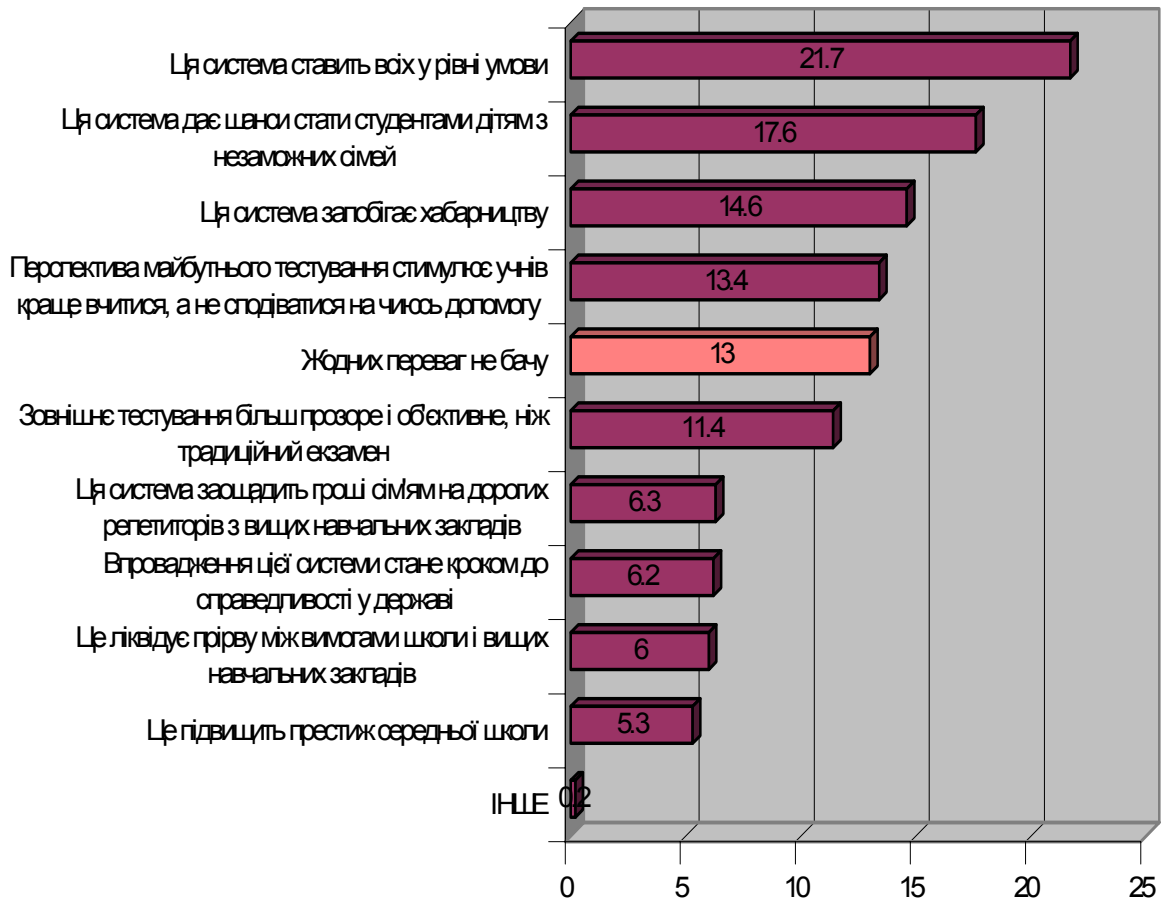
6. Оцінка переваги та недоліків зовнішнього тестування

6.1 Громадська думка про переваги зовнішнього тестування

Переважає більшість опитаних (46%) схильні вбачати якісь переваги в системі зовнішнього тестування, а жодних переваг у цій системі не бачать лише близько 14% населення. Знову ж значною є частка тих, кому важко сказати - 40%, що складають респонденти, яких мало стосуються проблеми вищої освіти (на граф. 6.1.1 ця категорія виключена).

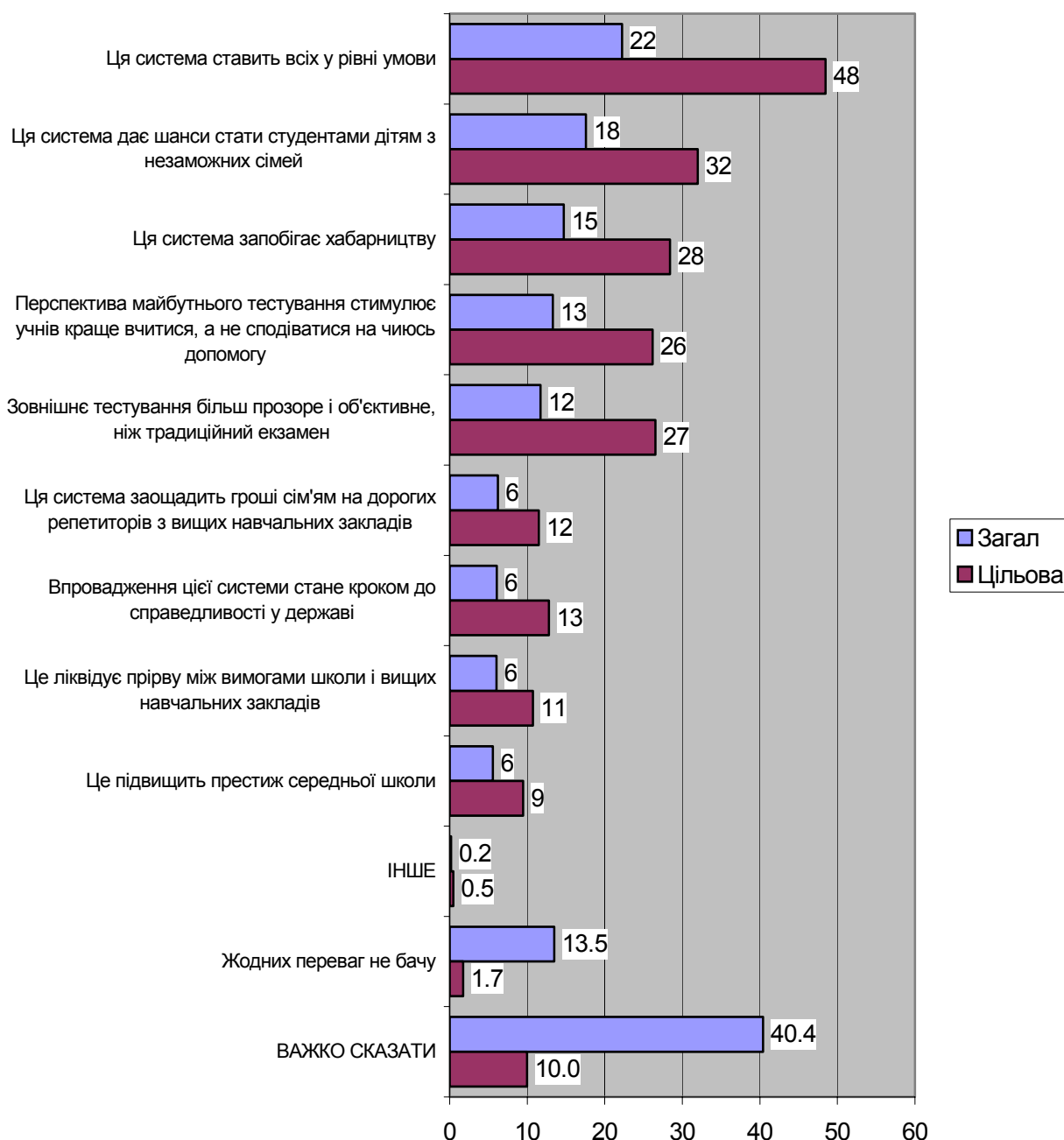
Серед тих, хто відзначив певні переваги системи зовнішнього тестування (в середньому на одного респондента припадає 2,2 відповіді при дозволеному максимумі в 3 відповіді), на першому місці за частотою згадки є те, що ця система ставить всіх у рівні умови (назвали 22% респондентів, див. графік 6.1.1), далі слідує те, що ця система дає шанси стати студентами дітям із незаможних сімей (18%). Те, що ця система запобігає хабарництву, вважають 15%, ще 13% - що перспектива майбутнього тестування стимулює учнів краще вчитися, а не покладатися на чийсь допомогу і 12% - що зовнішнє тестування більш прозоре й об'єктивне, ніж традиційний екзамен. Найрідше (близько 6% для кожного з пунктів) до можливих переваг респонденти зараховували те, що ця система заощадить гроші на дорогих репетиторах із вуз, стане кроком до справедливості в державі, ліквідує прірву між вимогами школи і вуз, а також те, що це підвищить престиж середньої школи. Тобто у якості можливих переваг респонденти більш схильні називати ті варіанти, в яких йдеться про забезпечення рівних та справедливих умов для виявлення здібностей дітей (система більш об'єктивна, більш справедлива по відношенню до дітей із незаможних родин, запобігає хабарництву і стимулює школярів краще вчитися, а не сподіватися на чужу допомогу), аніж ті, що стосуються усунення недоліків системи як такої (розбіжності між вимогами навчальних закладів різного рівня, відсутність неперервності отримання знання – за принципом “прийшовши у вуз, забудьте все те, чого вас вчили у школі”, низький престиж середньої освіти, тощо), а також досягнення абстрактної справедливості, у державі.

Графік 6.1.1. Бачення громадськістю переваг зовнішнього тестування

Для групи, виділеної у якості цільової (громадськості орієнтованої на проблеми вищої освіти та впровадження зовнішнього тестування), сама ієрархія переваг значимо не різниться, лише значно нижчим є рівень невизначеності (10% проти 40% на загал), і вищим є рівень згадки щодо кожної із можливих переваг (див. графік 6.1.2) – саме за рахунок меншої частки невизначених, адже середня кількість відповідей на одну особу в даній групі становить 2,3, що не набагато більше за загал.

Графік 6.1.2.
Які Ви бачите переваги системи зовнішнього тестування?
Цільова і загал

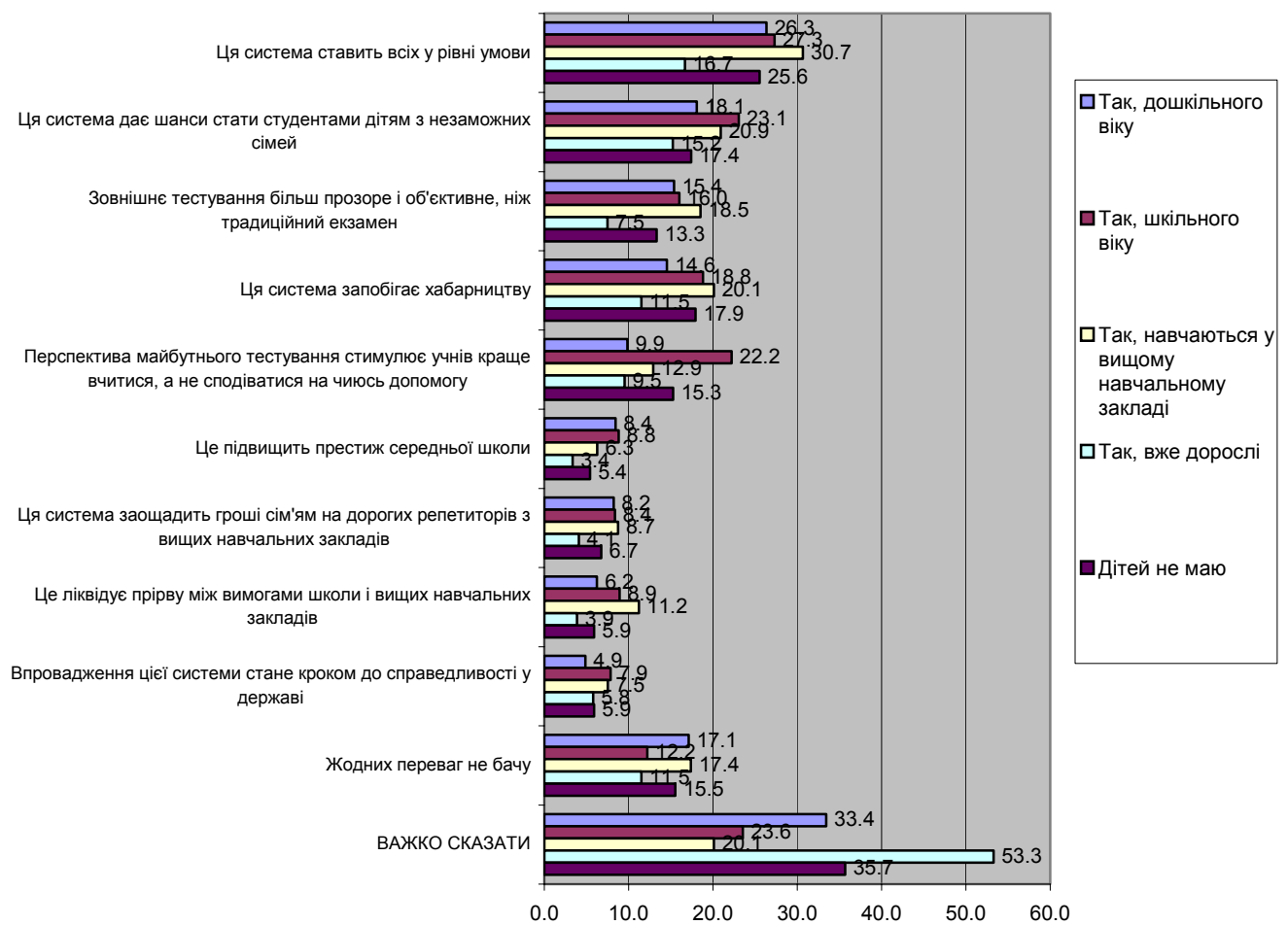

Структурні відмінності у баченні можливих переваг системи зовнішнього тестування проявляються залежно від наявності й віку дітей (графік 6.1.3). Зокрема ті, хто має дітей шкільного віку, значно частіше за інших у якості можливої переваги зовнішнього тестування називали те, що перспектива майбутнього тестування стимулюватиме учнів краще вчитися, а не сподіватися на допомогу інших – це відзначили

Громадська думка про впровадження процедури зовнішнього тестування

22% респондентів цієї групи (у порівнянні із 15% для бездітних і близько 10% - для решти батьків), і серед усіх переваг для батьків школярів ця перевага за частотою згадування є другою (для інших груп – четвертою-п'ятою). Кількісні відмінності між різними за батьківським статусом групами стосуються здебільшого міри невизначеності, що є найвищою для батьків вже дорослих дітей – 67% (тому відповідно для цієї ж групи характерна менша частота наведення тих чи інших переваг), і найменшою – для тих, чії діти навчаються у школі чи в вуз (близько 20%).

Графік 6.1.3 Бачення переваг системи зовнішнього тестування залежно від наявності і віку дітей

Бачення переваг дещо відрізняється для групи тих, хто має дітей шкільного віку – серед батьків школярів більш частіше у якості переваги системи зовнішнього тестування наводилося те, що перспектива майбутнього тестування стимулюватиме учнів краще вчитися, а не сподіватися на чужу допомогу – що також можна пояснити більшою актуальністю для цієї груп саме цього моменту. За такими характеристиками, як вік і

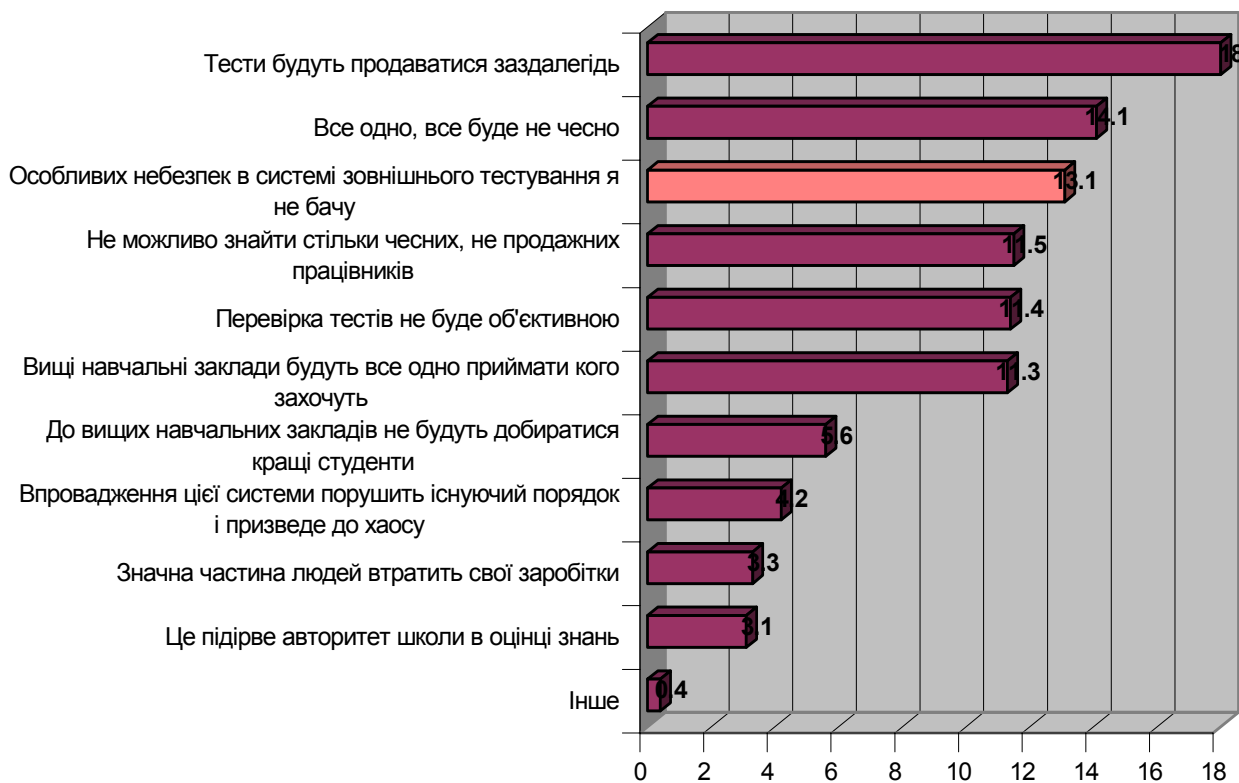
рівень освіти, спостерігаються відмінності у рівні невизначеності (він є тим більшим, чим нижча освіта, і тим більшим, чим більший вік), хоча при цьому сама структура (ієрархія) бачення можливих переваг від впровадження системи зовнішнього тестування зберігається. Тож можна говорити про те, що бачення переваг системи зовнішнього тестування, в тому числі і відсутність визначеної позиції з цього питання, більше залежить не від певних соціально-демографічних характеристик, а від ситуації – тобто від безпосередньої актуальності вирішення тієї чи іншої пов'язаної із освітнім процесом проблеми (вступ, мотивація до навчання в школі, т.д.)

6.2 Громадська думка про недоліки зовнішнього тестування

Як і стосовно оцінок можливих переваг системи зовнішнього тестування, в питанні про можливі небезпеки впровадження системи зовнішнього тестування значний відсоток (44%) не зміг дати відповідь, 14% особливих недоліків у цій системі не вбачають, і близько 43% опитаних відзначили певні, на їх думку пов'язані з системою зовнішнього тестування, небезпеки (правда, небезпек у середньому називалося менше, ніж переваг – близько 1,5 відповідей на респондента).

Серед можливих небезпек системи зовнішнього тестування за частотою згадки на першому місці – те, що тести будуть продаватися заздалегідь (18%, графік 6.2.1). За цим слідують небезпека того, що все одно все буде не чесно, перевірка тестів не буде об'єктивною, що неможливо знайти стільки чесних працівників, та що вищі навчальні заклади все одно прийматимуть того, кого захочуть (частки респондентів, які відзначили ці варіанти, значимо не відрізняються). Значно менші частки респондентів стурбовані тим, що впровадження системи зовнішнього тестування перешкоджатиме тому, що до вузів потраплятимуть кращі студенти, що впровадження нової системи спричинить хаос, також тим, що значна частина людей втратить свої заробітки, або впровадження нової системи підірве авторитет школи в оцінці знань. Тобто небезпеки, які найчастіше згадувалися респондентами, стосуються не стільки самої системи, скільки “людського чинника” – корумпованості, непорядності, нечесності окремих людей – працівників як школи, так і вуз. Водночас на вади системи як такої респонденти вказують значно менше.

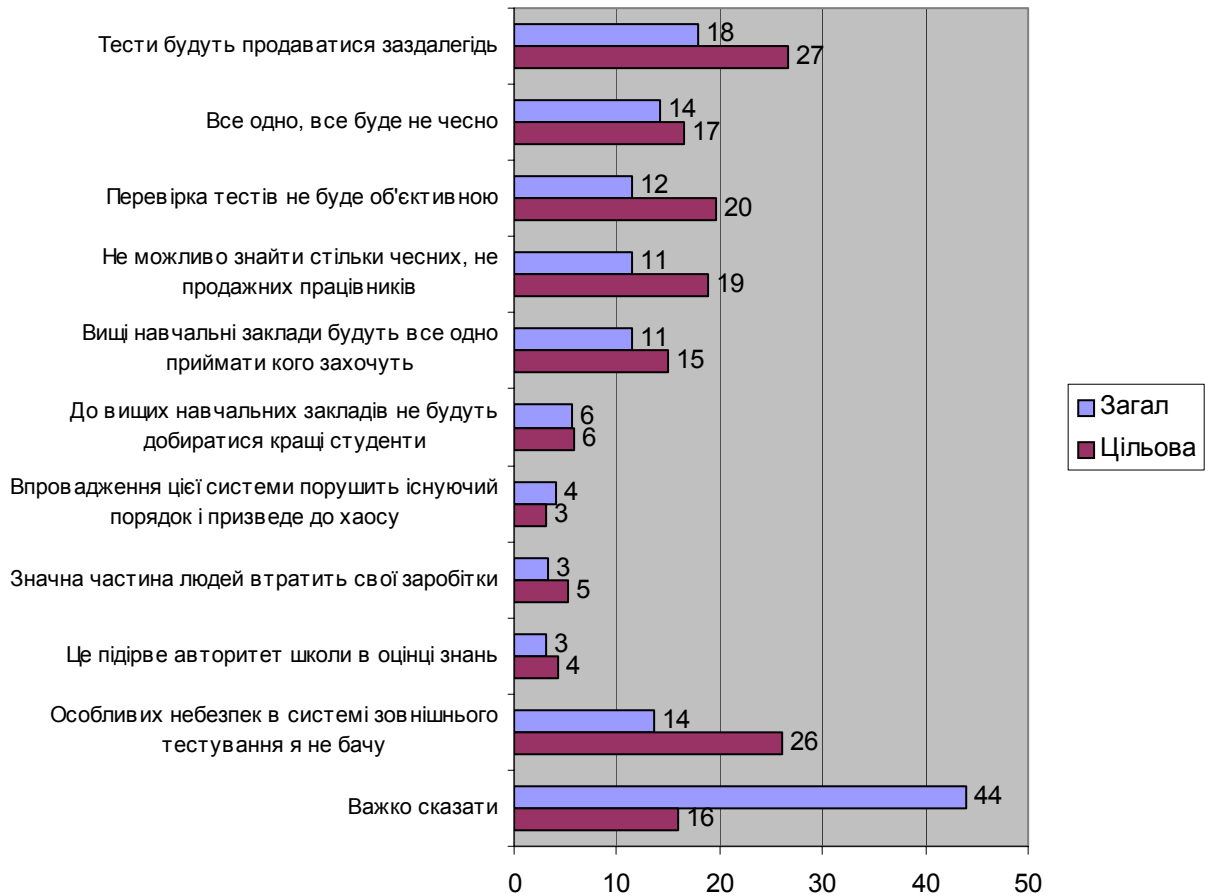
Графік 6.2.1 Бачення громадськістю недоліків системи зовнішнього тестування

Для групи, виділеної у якості цільової (громадськості орієнтованої на проблеми вищої освіти та впровадження зовнішнього тестування), сама ієрархія недоліків значимо не відрізняється (графік 6.2.2), лише значно нижчим є рівень невизначеності (16% проти 44% на загал), і вищим є рівень згадки тих можливих небезпек, які пов'язані з людським фактором, а не системою як такою – причому збільшення частоти згадувань має місце за рахунок меншої кількості невизначених.

**Графік 6.2.2 Які Ви бачите небезпеки зовнішнього тестування?
Цільова і загал**

Загалом, у баченні можливих небезпек структурних відмінностей між групами із різними соціально-демографічними характеристиками виявлено не було, правда наявні певні відмінності частоти згадки тих чи інших можливих небезпек залежно від віку й освіти (див. Додаток). Зокрема, залежно від віку варіюється частка тих, хто не зміг дати конкретної відповіді на запитання про те, які небезпеки респондент вбачає у системі зовнішнього тестування – вона є найменшою для респондентів віком до 49 років (близько 32%), поступово зростаючи із збільшенням віку до 76% (серед респондентів старших за 70 років). Також частка невизначених є тим вище, чим нижче рівень освіти – від 79% серед тих, хто має незакінчену середню, до близько 30% серед респондентів із вищою освітою. Відповідно, чим вищою є частка невизначених у тій чи іншій групі, тим меншою є частота зазначення певних можливих небезпек зовнішнього тестування – хоча сама структура (ієрархія) названих варіантів при цьому зберігається.

Таким чином, при досить високому рівні відзначення респондентами певних переваг системи зовнішнього тестування, досить високим є рівень скептицизму – передусім у зв'язку із недовірою до того, що все буде втілено чесно із боку працівників

освітньої сфери. При цьому різні за соціально-демографічними показниками групи вбачають одні й ті самі небезпеки (а саме ті, які пов'язані зі зловживаннями із боку окремих працівників освітньої сфери), але при цьому старше і менш освічене населення характеризується високим рівнем невизначеності з цього питання.

Підсумки

В українському суспільстві на сьогоднішній день склалася досить сприятлива атмосфера для проведення реформування вищої освіти. Загалом, значна частина респондентів переконані в необхідності зміни нинішньої системи вступних іспит до вищих навчальних закладів. Також спостерігається значний рівень обізнаності з ідеєю зовнішнього тестування та рівень підтримки впровадження процедури зовнішнього тестування замість нинішньої системи вступних іспитів. Окрім того, серед респондентів обізнаних зі зовнішнім тестуванням виявляється вища підтримка впровадження процедури. Порівняно невисокий відсоток опитаних налаштований негативно по відношенню до ідеї зовнішнього тестування: ставлення до самої ідеї зовнішнього тестування серед знайомих із нею є здебільшого позитивним, а серед непоінформованих – здебільшого невизначеним, що є свідченням відкритості до змін системи вищої освіти, низького рівня немотивованого супротиву впровадженню процедури зовнішнього тестування. Досить високі рівні невизначеності щодо питань стосовно підтримки зовнішнього тестування, термінів його впровадження, переваг і вад здебільшого пояснюється значною часткою респондентів, для яких неактуальними є проблеми вищої освіти та її здобуття. Водночас є невеликий запас подолання невизначеності з підвищенням знань про процедуру зовнішнього тестування.

Характер зв'язку показників оцінки необхідності змін існуючої системи вступних іспитів, підтримки впровадження зовнішнього тестування та поінформованості про зовнішнє тестування вказує на вплив на всі три показника спільного фактору – актуальності проблем системи вищої освіти для певного прошарку респондентів (може спричинятися незадоволенням особистою взаємодією з вузами, отриманням інформації від безпосередніх користувачів вищої освіти, плануванням вступу). Вже в аналізі оцінок необхідності змін нинішньої систему вступу до вищих навчальних закладів та підтримки заміни нинішніх вступних іспитів зовнішнім тестування за віковими характеристиками та наявністю у респондентів дітей окреслюється аудиторія найбільш зацікавлених станом вищої освіти – батьки студентів та школярів, колишні та нинішні студенти. Значимо вищий рівень оцінок змін нинішньої системи вступних іспитів та підтримки впровадження зовнішнього тестування в Західному регіоні. Зважаючи на дещо нижчу поінформованість про зовнішнє тестування в Західному і Центральному регіонах, найімовірнішим поясненням може бути більша довіра населення цих регіонів до влади та оптимізм щодо її реформаторських здатностей. Також можливо такі регіональні відмінності зумовлені

поширеністю обізнаності зі системою освіти та досвіду навчання в східноєвропейських вищих навчальних закладах. Пояснення регіональної специфіки потребує проведення додаткового комплексного дослідження з використанням якісницької методології, що дає можливість дослідити соціально-психологічні механізми сприйняття проблематики та виявити можливі культуральні відмінності.

Найбільшою мірою зорієнтованими на систему зовнішнього тестування (тобто такими, що тією чи іншою мірою ознайомлені з нею, а також безумовно або скоріше підтримують впровадження) є ті, для кого актуальною є проблема близького вступу власних дітей до вуз – тобто це передусім батьки школярів, і саме ті батьки, які свого часу самі мали досвід вступу і навчання у вуз – тобто вони по-перше, більш поінформовані, також більшою мірою зацікавлені у тому, щоб і їх діти продовжували навчання після закінчення школи, і, крім того, безпосередньо, не зі слів знайомі із традиційною процедурою вступу – з усіма її можливими незручностями і вадами. Тобто наразі до групи найбільш поінформованих і найбільш зацікавлених у системі зовнішнього тестування більшою мірою належать молоді освічені батьки, чий діти навчаються в школі.

Стосовно бачення найбільш прийняттого терміну впровадження зовнішнього тестування по всій країні, більшість із тих, хто відповів, а саме 25% (57% не визначилися), схиляються до якнайшвидшої реалізації – тобто введення цієї системи вже наступного року або через рік. Близько 6% вважають, що вводити зовнішнє тестування не потрібно взагалі ніколи.

Найбільш часто у якості можливих переваг впровадження процедури зовнішнього тестування згадувалися ті, що урівняє можливості та створюватиме сприятливіші умови для виявлення здібностей вступників – а саме те, що ця система більш об'єктивна, більш справедлива по відношенню до дітей із незаможних родин, запобігає хабарництву і стимулює школярів краще вчитися, а не сподіватися на чужу допомогу – а не вдосконалення системи освіти як такої (варіанти “подолання прірви між вимогами шкіл і ВНЗ”, “підвищення авторитету школи”) чи втілення певних абстрактних принципів (“крок до справедливості в країні”).

При досить високому рівні відзначення респондентами певних переваг системи зовнішнього тестування, досить високим є рівень скептицизму стосовно ефективності системи зовнішнього тестування – передусім у зв'язку із недовірою до того, що все буде втілено чесно із боку працівників освітньої сфери. Серед можливих небезпек впровадження системи зовнішнього тестування найчастіше згадувалося те, що тести будуть продаватися заздалегідь, що все одно все не буде відбуватися чесно, перевірка тестів не буде об'єктивною, що неможливо знайти стільки чесних працівників. Набагато

менший страх в громадськості викликають можливі негативні наслідки, які пов'язані із самою трансформацією системи освіти – а саме порушення наявного порядку і хаос, втрата багатьма людьми їхніх заробітків, зниження авторитету школи в оцінці знань.